

PREUS

Artà Un trimestre	0.75
A l'ora id.	1.00
Al Extranjer id.	1.50

Número solt

15 cts.

LLEVANT

o. D. Lorenzo Lliteras Pvre.

Seminario

PALMA

QUINZENARI

MALLORQUÍ

Artà 15 de Novembre de 1920

PER DEUT PER MALLORCA

Redacció i Administració
Quatre Cantons, 3Mallorca y la
Nacionalitat Catalana

(Continuació)

Era nit, però una frescor de roada precursora de l'amba nova feia tremolar les flors més humils, i encara ressonaven les lamentacions demunt lo que's eria el cadàver de la Patria, i les malediccions a sos botxins esqueixaven encara els aires. quant ja ulls profètics havien vist l'estel del demati d'un dia de resurrecció.

Una joventut ardenta qui havia escolat de boca dels vells poetes la llegenda de nostres glories, pujava decidida a una obra heroica de reconquesta, i aquesta generació nodrida pels ensomnis de la generació passada, es estada la que consagrant a la causa de Catalunya tots els esforços de la seua vida, afrontant els escarnis, afrontant l'oli de cors mesquins, afrontant les persecucions, afrontant qualque vegada la mort, ha anat reconstruint pedra per pedra el casal de la Patria i té aixecat ja avui el formidable bastiment de la Solidaritat Catalana.

Jo voldria tenir ara davant mi un altre auditori, un auditori de mallorquins tots-sols, d'aquells qui volen viure afeixats a la Roqueta com a caragols en temps d'aixut i d'aquests qui volten la nostra illa d'unes murades invisibles i d'unes elles fan fer a la seua anima vot de clausura, —dic matament, —deixen una porta oberta de pinta en ampla per tot lo foraster qui no sia de Catalunya, i fins m'atrevesc a dir, per tot lo dolent, maldament venga de Barcelona. Jo los diria: germans meus, veis aquest poble qu'ha deixat admirada Espanya amb l'espectacle de la seva redempció per el meteix, aquest poble que se cita per tot com a model de patriotisme civil i cons-

cient, qui estima, i que estima les seves coses, qui marxa allevant de totes les regions espanyoles sobre camins del progrés i de la civilitat, qui mira l'avenir amb una bonhomia i serenitat que les altres desconeguen, perquè sap qu'es seu? Doncs, aquest poble, es una part del nostre Encomanyia seva heta fet les jornades més boniques de nostra aqua història; es compayia seva es just que fassem les jornades de la nostra. Els nostres poetes li han ajudat a desportar, apòstols mallorquins, entre nosaltres tenim avui el més fervent, qui nos diria la paraula la primera de aquestes variades, i qui ha ajudat a la reconquesta de la llengua i de la llibertat de Mallorca, i qui ha ajudat a l'illat amb cor generós i amb paraules senceres a sens representacions. Parlament, rebutjada pel catòlic i dels polítics dels vells partits, i estret d'ample, ha obert el primer portell als murs de sa preso, amb la nova llei de Reforms locals de la nostra illa.

Tendriem cor de veure allunya aquesta fracció del nostre poble per un camí de victòries, mentre nosaltres nos quedavem arreconats a la vorera per no contaminar nos d'uns halens fraternalment? Per Catalunya, la nostra gran patria, per aquesta Catalunya, de la nostra historia i del nostre ensomni qui no's circumscriu a les quatre províncies de la divisió administrativa espanyola, sino que abraça marcades amb fites de sanc, i no de tira-línies, totes les encontres on se parla la llengua del Rey En Jaume, per Mallorca, la terra natal qu'estimam tant, tenint el dever de acompanyar els nostres germans. Per esperit de generositat i de convivençia, per amor i per egoisme, devem allargos amb ells. Nos podem ajudar molt els uns als altres. Si dins la literatura, l'escola mallorquina ha prestat

serveis tan eminents a la llengua, contribuint a purificar-la i ennoblir-la, si els nostres millors poetes son presos a Barcelona com a models d'estil i de inspiració serena; els artistes catalans han d'ésser els redentors de la nostra pintura i de la nostra arquitectura; ells nos han ensenyat a veure en els paisatges admirables de la nostra naturalesa una cosa més que cromos insipis i ens han dut la lleve d'un art vigorós i verdader, quant aquí nos entreteniem fent casetes de paçolla i raspant, embadurnant i senyant les juntes amb la punta de la paleta a n'els edificis gòtics. Si els catalans han mestier de tant en tant venir a Mallorca a reposar de les febres de la lluita i amarse de quietut i d'intermitència, Mallorca necessita el contacte estimulant de Catalunya que li desperti les energies dormides.

Nos dirà quateu qu'ell no sent la necessitat d'aquesta activitat superior i d'aquesta vida del art que'ls catalanistes volen per Mallorca i qu'es la flor minoral del esperit dels pobles; qu'ell no s'enorgulleix d'ideals, qu'ell no, més vol per Mallorca millores materials; un benestar burgès, una prosperitat d'america no ric; qu'ell estima Mallorca maldament sia buida d'anima, i per aixó no li repugna la dependencia espiritual i material d'un centre foraster. Està bé, té dret a sentir així, però que nos diga mallorquinista i que no s'ho diga per més enamorat que's crega de la Roqueta i de les seves coses, perquè lo qu'en realitat estima no es Mallorca, sino e verms que la tapa i les postissures que la deformen i tot lo més l'epidèrmis de la Mallorca verdadera. El cor de Mallorca el comprenen i el porseeixen no més aquells qui l'han sentit bategar al unisson del cor de Catalunya i dins les entranyes de l'Historia.

Seguirá.

Del Passat i del Present

Peste levantina

Fi de la pesta.—Morts.

Totes les coses tenen fi, i aquest havia d'arribar també per la malaltia horrible qu'assolava la nostra comarca. Així qu'entraren fortes les calors de l'estiu disminuiren ja els atacats i conseqüentment els morts.

En la primavera de juliol, a dins Son Servera s'apagà notablement el foc de l'epidemia de manera que no sols eren manco els malalts sino que fins els símptomes eren més benignes i era més gran el número de curats.

Tant ràpid fou l'estroncament que desde'l dia 17 de juliol no hi hagué cap nou atacat fins al dia 6 d'Agost en que un qui s'atreví a visitar la seua dona mentres aquesta tenia encara ulcerat un de dos carbuncles, quedà contagiada i morí al cap de quatre hores, essent la darrera víctima de la pesta dins Son Servera. En aquesta vila durant els dos mesos i mig que hi durà la pesta moriren 1040 persones de les 1340 que hi hagué qui la tengueren i com abans d'ella hi havia 1684 habitants sols en quedaren 644 de vius.

No es extrany que'l poble s'hagi gravat la funesta fetxa de l'any 1820 i siga anomenat aquest any per autonomia l'any de la pesta.

Poc més o manco ocorregué en la vila d'Artá, si be es més petit a proporció el número de morts. En la segona quinzena de juliol se comensà a calmar i encara que hi hagué invasions fins el dia 23 d'Agost no se sap qu'en morís cap després del P. Bartomeu de Bunyola de qui parlarem més envant que ocorregué el dia 11 del mateix més.

D'atacats en la nostra vila n'hi hagué 1643 dels quals en curaren 376 i en moriren 1267 i com abans del contagi hi havia 3626 habitants en aquest terme en quedaren amb vida 2350.

Seria molt curiós el trobar tots els parts dels facultatius durant l'epidemia perque amb ells se podria sebre amb tota exactitut el desenrol·lament de la funesta malaltia. Vet aquí per curiositat les dades que se donaren en la reunió que tengué La Junta local de Sanitat el dia 11 de Juny:

«D. Pascual Saco comunica que del 8 al 9 havien mort a Son Servera 12 persones, ehi havia 24 convalescents, curats 1, novament atacats 32 i malalts existents además dels convalescents 78.

«Els metges d'Artá comuniquen que del 8 al 9 hi hagué 7 morts, convalescents 3, mig acomesos 7, malalts de gravetat 84. Dels malalts n'hi ha quinze amb bubons en les dues bandes del baix ventre i els demés tenen carbun-

cles cangrenosos, i altres petequies de 10 a 18 línies de circumferencia».

Just a b això se pot coletgir els grans estragos que hi hauria en aquella trista, i espantosa temporada.

Com s'ha vist els morts foren moltíssims i a fi de que els descendents d'aquelles famílies puguin tenir noticia de qui foren alguns dels morts i aont están enterrats publicam la llista dels qu'hem poguts trobar en documents d'aquell temps. Son pocs però tal volta amb el temps s'en puguin descobrir més.

Vataquí la llista aont ehi van consignats els noms dels llocs, cases de camp i barraques d'Artá qu'han estat víctimes del contagi amb expressió del número de persones que en ells moriren, lloc ont están enterrats i època.

A Can Canals ehi hagué 1 sol mort que fou a principi de juliol i enterrat a 50 passes de les cases.

Es Rafal Pay.—1 un mort a final de Juny, enterrat a 400 passes lluny.

Morell.—2 morts a 200 passes—Un a principi de Juny i s'altre a mitjan juliol.

Carrossa.—1 mort, enterrat al Cementeri a mitjan juliol.

S'Auma vell.—1 mort, a 300 passes de les cases, a principi de juliol.

Xiclati.—1 mort, a 1000 passes mitjan juliol.

S'Estelrica.—3, enterrats a 100 passes a final de Juny.

Son Puyal.—1, enterrat a 200 passes a final de Juny.

Sa Rescló.—5, enterrats a 150 passes a mitjan Juny.

Son Brotat.—1, enterrat a 20 passes a principis de juliol.

Son Assopa.—2, enterrats a 500 passes a Gnal de Juny.

Sa Torre.—4, enterrats a 2000 passes a mitjan Juny.

Anbarca.—1, enterrat al Cementeri a principis de juliol.

Sos Sanchos.—2, enterrats a 4000 passes a principis de juliol

Son Not.—1, enterrat al Cementeri a principis de juliol.

Sa Font.—1, enterrat al Cementeri a mitjan juliol.

Son Coll.—1, enterrat a 300 passes a principis de juliol.

S'Ermita.—1, enterrat a 100 passes a mitjan juliol.

Son Pujuli.—1, enterrat a 100 passes a principis de juliol.

Son Calletes.—2, enterrats a 50 passes a principis de Juny.

Son Pastor.—2, enterrats a 50 passes a principis de juliol.

Son Calletes des Bril.—1, enterrat a 50 passes a principis de Juny.

Sa Taulera.—1, enterrat a 150 passes a principis de Juny.

Casa dels Huguerts.—1, enterrat a 4000 passes a principis de juliol.

Son Pussa.—1, enterrat a 400 passes a mitjan Juny.

Sa Duaya Veya.—1, enterrat a 100 passes a principis de juliol.

Els qui segueixen foren cremats ells i ses barraques aont estaven:

Sa Carbona.—4 morts a fi de Juny i principi de juliol.

Sa Font.—15 id. id. id.

Sos Monjos.—9 id. id. id.

Es Recó.—6 id. id. id.

Sa Cova.—2 id. id. id.

Aubarca.—3. id. id. id.

Sa Badeya.—5 id. id. id.

Son Frare.—8 id. id. id.

Mayol i Son Curt.—8 id. id. id.

Ses Terres.—8 id. id. id.

Mayans de Quintanes.—8 id. id. id.

Son Poyet.—5 id. id. id.

Ses Saines.—4 id. id. id.

També n'hi havia un altre en el camí de Son Jordi i un altre en la Cova.

Els demés morts de que tenim noticia son:

Enterrats dins Sos Monjos

Una nina d'en Julià Carrió d'un any d'edat.

Una nina d'en Miquel Orpi (a) Bou era de nom Margalida. Tenia 8 anys.

Na Juana Melis dona d'en Nofre Esplugues (a) Monjo de 62 anys.

Na Paula Cursach fadrina de 18 anys filla d'en Pere Josep Menorca.

En Miquel Torres fadri de 18 anys, fill d'en Rafel Talayer.

Un fill d'en Pere Sureda (a) Conta, de 23 anys.

L'esposa d'en Miquel Ginart (a) Violí de 52 anys.

Una nina de 8 anys filla d'en Pere Amorós (a) Talayer i un altre de 3 anys filla del mateix.

En Son Canals.—Aina Tous, enterrada mig quart lluny de les cases, amb cals i foc.

En Son Coll.—En Bartomeu Esteva, tres coterades lluny de les cases, dins un clot de cinc pams.

En S'Ermita.—L'ermita Sebastià, enterrat una coterada lluny de les cases amb sis pams de clot, cubert de cals.

En el Rafal Pay.—Un nia lluny de les cases, 4 coterades.

A Morell.—Bàrbara sa majorala, a sis coterades.

Son Pujuli.—María Pastor de 10 anys filla de Francesc i de Catalina Esteva, enterrada darrera les cases damunt un marge.

Aquest periódic está subjecte a censura esglesiástica.

SOCIALS I AGRICOLES

ÒI

Si, amic llegidor, tal com sona. Aquesta o altre paraula semblant és la que surt de la boca de tots els racionals qui al contemplar l'actual situació d'Espanya, veuen con un govern qui se titula REGENERADOR està mans fentes davant uns fets tan escandalosos com els que succeeixen a Barcelona, Zaragossa i algunes altres ciutats espanyoles, davant l'assassinat quotidià de pacífics ciutadans el número dels quals a Barcelona tot sol arriba ja a 300 del Janer ensà, i no se ocupa més que en preparar ignominiosament unes eleccions, destituint bal·les a balquena, tots de les dretes, per el gran crim de no voler doblegar-se davant l'incapacitat dels ministres, substituint-los per *alcaldes de R. O.* fent retrassar d'aquesta manera a la nostra civilització tot lo que a forsa de sacrificis havia adelantat en aquests anys derrers.

Es una infamia lo que està passant; jugar a eleccions al mateix temps que per places i carrers s'està assassinant covardement, miserablement a homes honorabilíssims per el sol fet d'esser pacífics i antirrevolucionaris.

No, no es aquesta vertaderament la missió dels governants. No, no poren amb consciencia deixar en la impunitat als autors de tals crims, i no se'n castiga cap. Tenen la obligació davant Deu i davant els homes de vel·lar perquè se respecti la vida dels ciutadans i el qui no se consideri amb forces per mantenir aquest respecte que se'n vagi i deixi el camp lliure an els qui se senten capassos de tornar la pau dins les nostres ciutats.

El sistema de arretglar les vaques, ultra moderníssim, empleat

per els actuals ministres no pot esser més deplorable. Els millions regalats an el sindicalisme podran de moment apagar el foc, però servirán més envant d'ajuda per rependre i continuar la tasca destructora.

A Inglaterra la darrera vaga dels miners se va arretglar en la basse de una justa correspondencia, augment de jornal, augment de producció, basse única acceptable si no se vol anar a la ruina. Aquesta solució que donada per el govern d'allà podria servir d'exemple an el nostre, ni tan sols s'ha estudiada, sino que amb l'esperit idoni de deixar passar el temps s'ha burlada una vegada més la opinió.

Que se'n vagin! Que se'n vagin! No se pot seguir més per aquest camí que condueix irremissiblement an el més profund avenc.

El nostre crit no es isolat. Tota la premsa de Barcelona sense distinció de color fa temps que demana un remei per aquest estat de coses, la premsa seria de tota Espanya segueix amb briu, anatematizant la manca absoluta d'acció del poder públic. Nosaltres qui amb el lema que ostentam, se pot veure si o no som amics del ordre, volem unir la nostra protesta a la de tots els qui donant-se conte que tenen un cap per pensar, procuren usar de les seues facultats així com millor escau a la seva condició humana.

Al mateix temps pregam a Deu que es el qui tot ho pot, que doni una mirada compassiva demunt tots, que sensibilitzi els cors i doni energia an els esperits a fi de que s'acabi per a sempre el reinat de l'anarquia.

LL. GARCÍAS

ELS BOLETS

I

Com estam en l'epoca de l'any en la qual la vida d'aquests vegetals està en la seva plenitut, bo sirà que donem d'ells una breu noticia per contribuir al coneixement racional d'uns sers, moltes especies dels quals son d'aprofitament immediat per l'homo.

Que son, idó, els bolets?. Es dita vulgar aquella d'aplicar el nom de bolets an els homes de poc pés, vaivés o titereros i amb aquest sentit par que volguem suposar que els bolets son sers despreciables; coses dels homes, els bolets son vegetals com els altres, que tenen una missió per cumplir demunt la terra com totes les coses que han surtit de les mans del Creador i l'homo realment en treu profit d'ells, si bé aquell despreci se refereix an el grupo de bolets que no son comestibles i per lo tant no donen cap utilitat directa.

Els bolets, son vegetals dels mes senzills, formen amb les algues el primer grupo de la classificació de aquell reino de la naturalesa i están caracteritzats per no tenir arrels, ni tronc, ni fulles, ni flors, estant constituits per un orga anomenat *talus* encarregat de totes les funcions de sosteniment i nutrició.

No tenen clorofila, que es la sustancia verda que dona color an els altres vegetals i que serveix per assimilar-se de l'atmosfera el carbó que absorbeixen en la respiració, per lo qual han de viure sempre demunt altres sers que el contenguin amb gran cantitat (com succeeix a les floridures, mascaras, etc.) o bé demunt materies orgániques, vegetals o animas, en descomposició a fi de poder pendre d'aquella sustancia lo necessari per la seva vida.

Aquest grupo estan extens que compren desde les Floridures fins als *Peu de rata*, *Esclatasanc*, *Picarnell*, *Cogonies*, *Blaves*, *Cirgones*, *Bufes de dimoni*, *Gitat de bruixa*, acabant an els llevats, *Oreya de llebra*, etc. Ara per el poble en dir bolets no s'abrassa més que aquelles families que tenen l'aparat reproductor visible, integrat generalment per un peu i capellet i encare dels no comestibles, ja que els bons tenen cada especie el seu nom especial.

De modo que, lo que noltres veim, d'un esclatasanc per exemple, no es altre cosa que l'aparat reproductor (com si diguessim la flor) dins els fulls del qual s'hi desenrol·len les esporas (llevors).

Seguirà

FOLKLORE BALEAR

TÓPIQUES

Vataquí un raig més de cançonetes referents a poblacions mallorquines. Com se veu aquesta materia abunda més que no creiem:

Valldemosa pera mí (1)
n'es una vall enmurtada
es veritat que hi som nada
peró no hi desig moí.

Ja no hi ha parral segú
ni abre per alt que sia;
la gent de Santa Maria
lo que ven de bell de dia
durunt sa nit so'n ho dú.

Es batle de Son Servera
com du sa vara amb ses mans
a homos casats i bergants
losfa aná amb sospens i més plaus
que qualsevol rotlo d'era.

A Audraig hi ha gent bajana
i a Cauviá encara més
i tots es capdellanés
son cantarans borres
forrats de xicarandana.

A Valldemosa es jovent
eu sa roba ben posada
enmidonada i planxada
peró es raval tal vegada
s'engronsa sense fer vent.

A Santa Maria ehi ha
un grapat de bergantelles
que se posen ses gonelles
els dilluns, sense rentá
el diumenge en festetja
mirau quin punt duen elles!

A Euger no hi ha res bo
no més un tronc de figuera
ecreat devant i darrera
i en varen fe Sant Pere
poreu pensá quin tresó!

(1) Atribuïda a la Beata Catalina Tomás.

¿Vols que't mostr de fo es
(cantet)
que fan devés Son Servera?
Una rossinyolinera
amb un rossinyolinet.

Ses faves sembren a l'Horta
ses pestanagues també.
No se parla en forastó
perque som nat a Mallorca.

Som estada a Valldemosa
i també a Trinitat
i he vist l'encalir
de s'Igles i de Cartoixa

Si anau a Inca es dijens
de manaren qui governa.
¿No saben que a vila esterna
ses vaques saquen es bous?

Son de Santa Margalida
i Margalida de nom
vos agradan a tothom
per mos de que son garrida.

S. O.

Preocupacions

El Folklore es inagotable. Com
més un cerca més troba. Aquest
mes passat vaig tenir l'avinen-
tesa de trobar un bon amic
en Juan Llaneras (a) Serra
que'n té un bon aplec dins el cap
d'elements folklòrics de tota cas-
ta i ja he crec que el meu lápis
no pogué estar sense anotar ben
rabent els que m'amollá. Aquests
foren preocupacions del poble en
referencia a plujes i a productes
de la terra. Vatlos aquí:

1—Si día 14 de Septiembre fa
vent, oliya segura per l'any vi-
nent.

2—Si día 14 de Septiembre fa
vent, l'any qui ve será plogué.

3—Si plou día set o nou d'abril
no hi ha figues flors.

4—Si plou brusques dins es
«Gost» esclatasanes a voler.

5—Si sembren ses figueres es
dematí tiren ses branques per
amunt si les sembren es decap-
vespre les tiren per avall.

6—Si es día de St. Juan en sor-

tí es sol se remenen tres vegades
ses pomeres no posen cenra, ai
xò es, queda espolsada.

7—Si día 3 d'agost trasladen s
ordi d'una part a l'altre amb una
pala ventant-lo, no se pert en tot
l'any.

8—Si ses canyes treuen metxa
l'any qui ve será bon any.

9—Els vespres en que «Ses Ca-
breslle» son defora, les cabres ehi
veuen, sino hi son, les cabres
son cegues.

Ramón dels Pujols.

Més cançons des segar

Magdalena Potecari
canten una, canten una.
—Noltros segam en sa lluna
perque mos es necessari.

Puigpunyent.

A saiguera comprau-li
madona un passavolant (1)
a veure si no estirà tant
un altre pic a vení.

Sa Pobla.

Qui ne'l sega ja l'aranca
i així tots trebaim
si acabam per St. Joan
anirem a sa Font Santa.

Mitjana.

Canta, refutxa, refof!
que diu sa pentinadora:
si no pots segá espigola
que jo estic dins es rostoy.

Id.

Que rigui qui te riaves
que ja'm cabat de segá
heu caberem de lligá
i farem ses acabayes.

Id.

Atlots anammus-ne a jeure
i el deixarem reverdi
que ara n'he trobat un bri
qui de baix tornava treure.

Id.

Civadeteta curta i clara
curteta i clara no ret;
segados, ell ja está fet
ja no n'hi ha per suara.

Artá.

(1) Passa volant.— Carretonet oca-
tri de dos.

Seguir.

Ecoles, Mestres i Nins

DESIL·LUSIO

Havíem concebuda certa esperança i temem que vengui la desil·lusió.

Hem estat tant de temps acostumat a veure desorganitzada la 1.ª ensenyansa que ja no teníem fe en sa reorganització. Tot estava per fer. L'any passat no se publicà el Concurs de trasllat, els escalafons anaven amb una parsimonia incomprensible, els expedients d'incompatibilitat se seguïen uns als altres, el perllongament de mil assumptes de resolució urgent era cosa de cada dia i tot donava la sensació de no tenir ministre.

Però arribar el nou ministre Marqués de Portago i canviar les coses de cap a peu va esser tot ú. Els periodistes cada dia el trobaven amatent, eixerovit, amb una bona notícia a comunicar. Avui està estudiant l'organització de la nostra legislació (que es un embui molt mal d'aclarir). Demà diu que està arreglant la codificació de tot lo llegislat en el nostre departament. Passatdemà diu que vol arreglar de cop això dels expedients d'incompatibilitat (i per cert heu fa admirau-vos) Un altre dia que està preparant la publicació del Concurs General de trasllat; al altre qu'està fent ja els nous pressuposts i per cert ehi alica per personal els deu milions votats per les Corts passades, amb una paraula ha volgut donar la sensació de que després de molts anys d'orfandat nos ha vingut un pare nou, que tenim ministre.

Els mestres badayem un pan de boca d'estipfacció de veure burinietjar aquest nou ser que nos semblava fantàstic, tant poc acostumat estavem an aquest traqueteig ministerial. Nos sentíem redimits. Tot quedava solucionat. La fada de la fortuna se nios havia presentada de cop i volta tirant-mos al davant els medis per la redempció de la nostra classe.

Però joh desditxa! D'avui a demà tot aquest castell d'il·lusions s'es enderrocat, tot ha desaparegut.

El ministre calla. El concurs

d'enguany que devia publicar-se al Octubre s'ha unit al del any passat en son perllongament i en tenim dos ja a l'història; els escalafons de Mestres queden encara per publicar i per cúmul de desgracies en el repartiment d'auments que s'anuncia per tots els Ministeris al final de festa se diu que pels mestres *ni una creu ehi ha*.

Adeu il·lusions! Adeu torrons de Nadal.

Tots els empleats del Estat estan en necessitat, els únics que no necessiten res son els mestres. Es clar, jostán acostumats a les privacions!

Parlem però en serietat.

No més falta, companys, un gest enèrgic de la nostra classe sinó heu tenim tot perdut.

Amb noltros s'hi juga, de noltros s'en burlen i sols noltros som els qui hem de demostrar que amb noltros no s'hi pot jugar i que no tolerarem cap burla. Ja es massa lo que s'en han burlat. I quant la copa es massa plena per forsa ha de vessar.

UN MESTRE.

ORTOGRAFIA MALLORQUINA

h

Les paraules derivades qu'en la llengua d'ont provenen duïen h la conserven en la nostra. v. g. *Hostal, historia, hdbil, hora, hospital* etc. Aquesta regla té algunes excepcions entre elles, *ordi, cura, oronella i Espnaya* que s'escriuen sense h.

També se posa h en tots els temps i persones dels verbs, *haber, habitar i heretar* amb tots sos derivats.

Les paraules mallorquines corresponents a castellanques qui per tenir el diptong *eu*, s'escriuen amb h, no l'han de dur en la nostra llengua. Així escriurem *orfe*, (cast *huérfano*) *ou* (cast *huevo*) *os* (cast *hueso*).

Ll

El so palatal de la l se representa com en castellà *ll*, v. g.

cavall, capell, llama. Però les paraules en que se pronuncia la doble l com en *mell, lara sibil·la, parentel·la* etc. i en les que en duïen en son origen llatí com *sil·laba, il·lustre, col·lació* etc. s'escriuran intercalant un puntet alcat entre les dues ll.

Mi N

Davant *b p i m* s'escriurà sempre *m* com en *desembre, sempre, immortal*. També s'hi escriu el prefixe *circum*.—Ex: *Circumferencia, circumloqui* etc. Davant *f* per regla general s'escriu també *m*, però té aquesta regla bastantes excepcions com *confesar, confegir, enfadar-se, enfeinat* i altres.

S'escriurà *n* davant totes les demés consonants no citades en la regla anterior, com en *enveja, enquesta, enlaurar*. S'exceptuen *premsa, somriure, Samsó i tramvia*.

A. F.

Les classes nocturnes

Encara que la legislació vigent prohibesca admetre en les escoles nocturnes els menors de quinze anys i en últim terme els de tretze, tots sabem que rarament se compleix aquest precepte en els pobles i en moltes escoles s'admeten aquells nins que per s'edat venen obligats a assistir-hi de dia.

Es precís que els mestres se mostren enèrgics en aquest punt i es convenient que ls pares mateixos vegin la raó que ls assisteix.

L'escola nocturna es la continuació de la de dia. En ella hi assisteixen els nins que hagi anat a escola diurna fins a tretze anys, posseeixen els coneixements de la 1.ª ensenyansa. De fet la classe nocturna se converteix amb una càtedra, ja que ve a ser una classe superior o de 2.ª ensenyansa.

Perquè ild, han de violar aquest caràcter de l'escola nocturna que tant eleva al mestre i l'han de convertir amb un passant del *b-a-bà*? No volguen, mestres, perdre aquell caràcter. Els analfabets qu'assistesquen de dia.

Notícies i Comentaris

AN ELS NOSTRES SUSCRIPTORS

El número de Llevant corresponent al 31 d'Octubre no va sortir degut a malalties del personal de l'impremta. Quant estaren en disposició de treballar ja es ahora de comensar al present. Com amb la puja exorbitant del paper la Administració del nostre periódic està molt resentida, esperam que'ls nostres suscriptors no pendrán malament que quedi suprimit aquell número.

Deu vulga que les circumstancies canviïn i poguem recompensarlos d'alguna manera d'aquest mancab.

Atentat a la bellesa

Un nou atentat a la bellesa se va a dur a cap en el nostre terme.

Existeix en l'Hort de Bellpuig, un bell recó que fins ara visitaven tots els aimants dels paisatges bells. Un hort d'abres fruitars tot voltat d'una vella paret que nos parla encara de quant alló era monastir dels.

Premostratenses allà en el segle XIII. A un recó d'aquest bell hort hi ha un platero descomunals qu'es l'admiració de tots quants l'han vist. Durant la primavera, cobetja els oïus de mils i mils aucells que canten tots en l'enramada la qual ombreja un safareig i una font a la vora dels quals es una delícia sertetjarhi en les tardes estivals.

Idó, artanencs, aquest recó va a ésser destruït. El platero, aquest bell i colossal abre es estat venut per son propietari per 280 duros.

Es un atentat a la bellesa del nostre terme i els qui l'estimam en protestam amb tota l'anima.

La mort del bal·le de Cork

Parlem-ne amics, encare que no sigui més que un alè. Parlem-ne del ciutadà il·lustre Terenci Mac Swiney, mireu l'exemple d'alta civilitat que representa la seva mort i aprenguem d'ella a estimar la nostra Patria.

Per no voler regoneixer als jutjes opressors de la seva Terra, fou empresonat el dia 12 d'Agost d'enguay i després d'un dijuni voluntari de 73 dies entregà l'anima a Deu el dia 25 d'Octubre prop passat.

Devant la tirànica disposició, presen-

tà el següent dilema: o me amolien per jo poder treballar públicament per la llibertat de la meua patria, o me deixaré morir de fam.

I passà un dia i un altre i tot el país se commogué i el món seguia amb inquietut el curs d'aquest captiveri, i les joventuts irlandeses i els patriotes tots han anat cobrant brui i força extraordinària per seguir lluitant fins al propi sacrifici si importa per l'alliberament d'Irlanda.

Tots els dies rebia la Sagrada Forma, l'assistia un pare dominico i els bisbes irlandesos el visitaven sovint.

La seva religiositat per una banda i la forma especial de venirli la mort han fet posar a la pública discusió si ha estat un suïcida o un martir. El cas per definició a conciencia es molt espinós. No son pocs ni de valor escàs, els escriptors catòlics que el llegeixen, també n'hi ha de contraris. Tal vegada la distinta apreciació de les valors patriòtiques influeixi de tant ells i ehi ha que tenir en conta que el patriotisme no existeix a dins certes nacionalitats, però amb tot, la corrent mundial a favor d'Irlanda s'ha accentuada i sois aquells an a qui no convé la separació, estan cridant per fer acceptar la seva obra tiranisadora. Ara per acabar, pregunt jo: No es extrany que els sacerdots irlandesos no li privassin el seu patriòtic sacrifici? És que el consideraven profitós per l'alliberament de sa Patria?

LES ELECCION

Per fi s'ha senyalat la data de les eleccions. El 12 del pròxim Desembre els ciutadans de la major part dels districtes espanyols aniran a votar, uns per no perdre la costum, altres per beure una copa a cal' cació, altres per agrahir un favor a D. Fulano o per venjar-se de D. Zutano, altres perquè les obliguen amb un garrot alt i els pocs per un ideal. No es, idó, gens extrany que la pobre Espanya estigui tan espanyada si no hi ha casi cap pern que estigui an el seu lloc!

L'estació del ferrocarril

Hem estat a visitar al nostre amic i membre de la Companyia de Ferrocarril D. Rafel Blanes Tolosa el qual nos ha mostrat el pla de urbanisació del entorns de l'Estació del Ferrocarril en la nostra vila.

Ell i la Comissió que s'anomena al efecte i molt particularment el batle D. Andréu Femenias han estudiades unes reformes del pla que de poder realisar-se convertirán a la nostra Estació, sense

cap dupte, amb la més hermosa de Mallorca.

Com aquesta reforma està encara pendent de l'aprovació de la Companyia, perdonin els nostres lectors si perllongam un poc més el donarlós més detalls. De totes maneres consti que la Comissió ha acertat en armonisar la bellesa d'aquella barriada, la conveniència de la nostra vila i els interessos de la Companyia. A tots los felicitem per endavant.

Camins i carreteres

No es gens d'extranyar que amb aquesta temporada de pluja continuï els camins i carreteres estiguin fets una llástima. Però n'hi ha qualcum qu'es un desastre a causa dels clots que ja hi havia de tal manera qu'avui son uns un fangar i altres unes basses intransitables. Entre aquests ehi tenim el de Sa Torre i per altra part el de Son Servera desde el Moli de Son Comparet cap an aquella vila.

Suplicam an els batles dels dos pobles que fassin lo possible preque aquests camins de tant de transít se posin amb millors condicions.

CRONICA

METEOROLOGIA.—Ei voleu de brou? Fa més d'un mes que les canals ratjen, i gracies a les curtes intermitencies i a qualca dia que ha reposat no hem vist els nostres comellars destruits.

Tots els baixos están negats, es torrents van grossos i moltes fonts que feia anys no havien rebentat ara deixen surtir l'aigua cristalina.

Feia molts d'anys que no havia caiguda tanta d'aigo com an aquesta temporada.

AGRICULTURA.—Tot va enrera. Les feines del camp amb tants de dies de ploure no s'han pogudes fer. Els pagesos están apurats essent bastants els qui sembren en blan. Els pobres jornalers no poren reastir més la vaga forcosa i tot-hom desitja que venguin els dies bons.

Moltes de les vidrioles fetes amb els porcs ja s'han trencades i amb el seu contingut ara per Tots-sants s'han pagat moltes rendes, com es costum d'uns quants anys ensà. Els porcs se paguen bastant bé, tant, que mos consta positivament que tots els compradors hi perden perquè el mercat

D'Artá i sa Comarca

consumidor està massa surtit i les vaques i altres herbes, se repeteixen amb freqüència. Però, menos mal que casi tot son dob-bés de fora que venen per no tornarsen.

El Sindicat Catòlic i el trust son els compradors i se paguen fins a 28 ptas.

La oliva ja fa les acaballes, son con-tades les possessions en les quals en-care se cull; les tafones de la vila fa dies que han acabat la molta. En ge-neral han triat baix.

De Monjatos n'hi havia bon any, però la blanor d'aquesa temporada a més de dificultar la recolecció n'ha po-drits molts; se paguen a 6 i a 7 pessetes el quintà.

CONVALESCENT.—D. Pere Mora-gues Bullon que com varem dir se tro-bava malalt de molta gravetat haguent rebut els Sants Sagraments entrà en franca milloria que ha anat augmentant fins a poderse dir que ja es entrat en convalescència. Celebra la seva millo-ransa i pregam a Deu que li augmenti.

FIDE TEMPORADA.—Després de passar la temporada estival entre no-tros s'han ausentats altre vegada la gran majoria dels senyors propietaris artanencs que passen l'hivern en altres poblacions.

EMIGRACIO.—De cada dia aumenta l'emigracio de la nostra vila. En el de-rerrer vapor sortien Sineu amb la seva dona Na Maria Manuela cap a Bons-Aires. Per el que ha de sortir prest cap a Cuba s'en van en Rafel Rey, mes-re Juan Butio i sos dos fills majors. Bon viatge i que conseqüesquen la «fortuna» an a que aspiren.

MORTA.—En la Ciutat de Sóller morí dia 6 d'aquest més despres de re-bre els Sants Sagraments i a edat avan-sada D.ª Maria Gili Esteva mare dels nostres amics els comerciants D. Arnau i D. Miquel Casellas.

Rèbiga tota la seua familia i molt especiamment sos fills citats el nostros més sentit condol.

CASAMENT.—El dia 6 del present més se uniren en matrimoni la Sta. Mar-ganda Sureda de «Son Punyal» amb D. Pere Rosselló de Son Cabrer. La ceri-monia tengué lloc en el Convent de Sant Antoni de Padua sortint immediatament els novis cap a Lluch i Palma. Deu les deixi estar molts anys plegats.

VENGUDA D'EXPLORADORS.—El diumenge dia 31 d'Octubre animàren els nostres carrers un numerós estol de Exploradors de Ciutat que amb un Ca-mión vengueren a visitar les nostres Coves i admirar els més bells panora-mes del nostre terme. Vengueren a les 11 del matí, després d'oír Missa en St. Llorens, s'en anaren a les Coves i al horabaixa de tornada feren una volta pel poble formats i seguint a la banda de cornetes i tambors. Deixaren bon recort en la nostra vila.

ELS NOSTRES CARRES.—A con-sequencia de tanta pluja alguns carrers de la nostra vila s'han espenyals ferm i serà precis un bon adop per tornar-los posar com antes.

DOS AUTO.MOVILS.—Desde aquest més passat tenim ademés del servici de diligencies de «Can Mangol», dos auto-mòvils que fan el trajecte de Manacor a Artá. Un du el Correu de aquella Ciutat a Capdepera i l'altre du els passat-gers d'Artá a Manacor i viceversa. El primer pesa en el Cassino de Can Xim i el segon en el de Can Garreteta.

ENCARA NO HI HA RECTOR.—Fa més de dos mesos que està vacant la Rectoria d'Artá i encara que es esperat el nomenament del nou d'un dia al altre i d'haver-se anunciat per algún periò-dic de Palma el nom prestigiós de l'actual Rector de Son Servera Rt. Don Juan Rubí Pvre. es l'hora que s'haja de confirmar tal nomenament. Es de creu-re que no s'estorbarà ja molt.

CENTENARI DE LA PESTE.—Aques-ta festa tantes voltes anunciada està encara sospesa fins a tant que se tenga segur el nomenament del nou Rector.

AUSENT D'ARTA.—Per tractar-se d'una persona tan coneguda com Don Antoni Massot (a) Notari, volem que sàpiguen els nostros lectors que ha traslladat son domicili a Inca aont sem-bla que li ha proporcionat ocupació en son establiment comercial D. Nadal Xamena.

PORCS AN ES PÉS PES PUBLIC.—Haguentse solucionada la vaga de Bar-celona altrament va de bo l'embarc dels porcs grassos. Aquesta setmana s'en pesen molts i bons. En dugueren dos de Cap lepera de 33 i 35 arroves respec-tivament. Aquí s'en han pesats molts de més de vint arroves.

FISCAL.—Per el Sr. President de l'Audiencia de Palma es estat anomenat per el pròxim biení, fiscal municipal d'aquesta vila D. Llorens Garcias Font (a) Potecari Pujamunt; i suplent D. Pere Francesc Moragues de Arcos.

REGISTRE

Desde el 1.º d'Octubre al 10 de Novem-bre

Naixements

Dia 2.—Isabel Sahagun Rosselló; dia 3.—Sebastià Genovart Ginart; dia 3.—Maria Llabrés Quetglas; dia 5.—Maria Tous Grau; dia 8.—Juan Bujosa Tous; dia 10.—Jusep Genovart Gili; dia 10.—Juan Salas Guis-cafré; dia 12.—Margalida Sancho Ferrer; dia 22.—Bàrbara Flaquet Esteva; dia 25.—Pere Jusep Tous Llinás; dia 27.—Catalina Esteva Cur-sach; dia 8.—Gabriel Escanelles Carrió; dia 10.—Tonina Torrens Ra-yó.

Resum 6 nins, 7 nines. Total 13.

Morts

Dia 1.—Juan Alzamora Brunet (a) Tunió, casat, 66 anys. Reblaniment del cervell.

Dia 13.—Pere Sancho Sansó, de 4 mesos.

Dia 13.—Maria Mesquida Roig (a) Rosa, casada de 42 anys. Epilepsia.

Dia 23.—Juana Maria Negre Segui (a) de Sos Manxos, casada, de 49 anys. Neoplàsia utérica.

Dia 27.—Miquel Morey Brunet (a) Roig, casat, de 50 anys. Cranc del bisbe.

Dia 27.—Toni Amorós Sureda (a) Cap blanc, casat, de 76 anys. Es-trangulació de la trencadura.

Dia 29.—Pere Ferrer Ginart, de s'Hort de Carrossa, fadri de 80 anys. Debilitat senil.

Dia 30.—Guiyem Negre Rosselló (a) Bolleti, viudo, de 82 anys. Debi-litat senil.

Dia 9.—Tonina Bisquerra Llite-res (a) fornera Molla, viuda de 63 anys. Tuberculosi pulmonar.

Resum 5 homos, 3 dones. 1 par-vul. Total 9.

Matrimonis

Dia 2.—En Miquel Esteva Cur-sach, de Rafal, viudo, amb Na Mar-galida Gamundi, de sa Coma-Cegue-ra, fadrina.

Dia 9.—Nicolau Bujosa Font, de Bunyola, fadri, amb Na Francisca Amorós Vives, d'En Juan des Recó.

Dia 16.—Llorens Ginart Ginart, de Son Còlom, amb Na Geronia Ribot Tugores, de ca'n Castellet. Fadrins.

Dia 21.—Juan Alzamora Juan (a) Leva, amb Na Tunina Moll Bisque-rra. Fadrins.

Dia 21.—En Jusep Tous Genovart, de Xiclati, amb Na Catalina Esteva Llinás, de S. Pentínat. Fadrins.

Dia 4.—Arnau Pascual Esteva (a) Poll, amb Na Catalina Pastor Gi-nart (a) Vives. Fadrins.

Dia 6.—Pere Rosselló Galmés, viudo de S. Llorens del Cardessar, amb Na Margalida Sureda Sancho, de S. Punyal fadrina.

HUEPII

A més bon preu que ningú compra carros i carretons en qualsevol estat estiguen

MESTRE GABRIEL CARRIÓ

(a) FUYA DES QUATRE CANTONS

Gran Colmado Artanenc d'en GUERM BUIOSA (a) Ganancia

SE VENEN BONS I BARATO

Comestibles de tota casta, licor, dolces, galletes, etc., etc. ● Grandès surtit e Perfumeria

Aquesta casa es s'única depositaria dins Artá del ANIS TUNEL

Fixau-vos be en sa Direcció: **CARRÉ DE PALMA 3 ARTA**

L'agencia Buosa (e) Ganancia serveix amb esment, puntualitat i barato qualsevol encàrric se li fassa per Cinat i pels altres pobles de Mallorca

Despaig a Artá i **CARRÉ DE PALMA N.º 3** - Despaig a Palma: **ESTANC DES BANC DE SOLI**

GRANDES ALMACENES

San Jose

Vda. Ignacio Figuerola

Laneria	Zapateria	Pañeria	Bordados
Lenceria	Confecciones	Pañoleria	Tapicerias
Camiseria	Corseteria	Corbateria	Alfombras
Mercederia	Sedaria	Bisuteria	Perfumeria

ABRIGOS, CAPOTES, PALLIZAS, IMPERMEABLES

Articulos para luto -- Géneros de punto -- Bastones y paraguas -- Articulos de viaje

SASTRERIA - MODISTERIA - CAMISERIA

Mantas de Lana - Chanclos de Goma

Gran seccion de Peloteria

Ventis al contado - Precio fijo - Teléfono, 217 - PALMA. Esta casa no tiene sucursales

La Fonda Randa, de Esteve

Carré de Palma, 48 - ARTA

S'ES OBERTA FA POC, TOT ES NOU

LAMPANT, SERVICI ESMERADISSIM

Prontitut

SEGUREDAT I ECONOMIA

Ensaïmades i panets

En lloc se torben millors que a la

PANADERIA Victoria

ES FORN NOU

Miquel Roca Castell

A sa botiga heu trobareu sempre pans, panets, galletes, bescuits, collets, i tota casta de pastisseries

TAMBE SE SERVEIX A DOMICILI

Netedat, prontitut i economia

DESPAIG Carrer de Palma 3 bis, ARTA

GRAN BOTIGA

VEN

JUAN VICENS (a) JAN

Vende tota casta de articles, comestibles, galletes, etc

ES REPRESENTANT DE SA PERFUMERIA

L. CACCIO

TE DEPOSIT DE MAQUINES DE COSIR

Paff i Ancora

Tot també tota casta d'instruments musicals. Bandurries, Guitarras, etc.

Gran establiment d'en **Miquel Garau** Centro, 3-Artá

Sempre, Sempre, darreres novedats en MERCEERIA

● Extens surtit de PERFUMERIA

COLMADO

JEIRAO ESTEBE AMB CONSERVES DE TOTA CASTA

Representant dels licors de la casa MORENO amb el seu acreditat

Anis Miramar

Máquinas de cosir SINGER al contat i a pagues

No deixen de visitar-lo amb la seguredat de que quedareu amb ganes de tornar-hi